

УДК [930.253]:004.08(043.2)

ТАЙСА СИДОРЧУК, к.і.н., ст.н.с.,
Національний університет «Києво-Могилянська академія» (Україна)

**ОЦИФРУВАННЯ ЯК СТРАТЕГІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБЕРЕЖЕНОСТІ ОСОБОВИХ ФОНДІВ НАУКОВЦІВ: ДОСВІД
НАУКОВОГО АРХІВУ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»**

TAISSA SYDORCHUK, Cand. Sc., (History), Assoc. Prof.,
National University of «Kyiv – Mohyla Academy» (Ukraine)

**DIGITIZATION AS A PRESERVATION STRATEGY OF THE SCHOLAR'S PERSONAL ARCHIVES: THE EXPERIENCE
OF THE SCIENTIFIC ARCHIVE AT THE NATIONAL UNIVERSITY OF «KYIV-MOHYLA ACADEMY»**

The author undertakes in her article the attempt to analyze the role and place of digitization in the whole process of preservation of archival documents and in the creation of the intellectual access to the materials of archival collection, that are keeping in the research archive of National University «Kiev Mohyla Academy».

Key words: digitization, archive document, digital copy, preservation.

Розвиток інформаційних технологій поставив на початку 2000-х років перед усіма науковими, освітніми та культурно-просвітницькими закладами питання про доцільність створення електронних копій в першу чергу унікальних історичних документів і пам'яток культури, які належать до вітчизняної і світової спадщини. Одне з головних завдань, що стоять сьогодні перед університетами, науковими, бібліотечними, архівними і музейними закладами, полягає у наданні дослідникам і всім бажаючим користувачам широкого доступу до історичних джерел, архівних документів і творів мистецтва. В той же час професійним обов'язком вищеназваних установ є забезпечити максимальне збереження довірених їм історико-культурних пам'яток, науково-творчих матеріалів і документів, створених у минулому. Тому проблема створення сприятливих умов для науково-дослідницької роботи і одночасно виконання вимоги збереження історико-культурної спадщини через використання сучасних інформаційних технологій є, і залишатиметься надалі, актуальною в діяльності всіх наукових і культурно-освітніх закладів.

Впровадження технології оцифрування історико-культурних пам'яток в Україні на сьогодні в більшій мірі все ще перебуває на стадії обговорень у професійних колах і залишається без відповідного і цілеспрямованого державного фінансового забезпечення. Поодинокі вітчизняні інституції самотужки започатковують оцифрування унікальних матеріалів зі своїх колекцій. Серед них - Національний університет «Києво-Могилянська академія» (далі: НаУКМА), де започатковано створення електронної колекції стародруків, рідкісних видань та архівних матеріалів, що зберігаються у фондах Наукової бібліотеки університету. За 21 рік від часу відродження Києво-Могилянської академії зусиллями всіх співробітників, студентів, друзів та меценатів університету створена безпрецедентна у добу української незалежності наукова бібліотека, що нараховує майже 1 мільйон друкованих та електронних ресурсів.[1]

Особливість наукової бібліотеки НаУКМА полягає також у тому, що в її структурі з 2001 р. створено науковий архів, фонди якого містять унікальні документи українських та зарубіжних вчених. Науковий архів постав в першу чергу для впорядкування та зберігання колекцій документів приватних осіб, що виявили бажання передати разом з книжковими колекціями творчі, наукові, особисті та інші документи на постійне зберігання до Наукової бібліотеки НаУКМА. Разом з тим метою архіву стало створення документального комплексу, що

відобразить історію університету та української науки в цілому. До архіву вже передали документи більше 90 осіб – викладачі НаУКМА та представники української діаспори. На сьогодні опрацьовано 7 самостійних фондів архівних документів, серед яких за історико-культурним і науковим значенням виділяються архівна колекція видатного вченого, філолога, сходознавця, історика О.Й. Прицака (1919-2006) та архівна колекція науковця, одного з найвизначніших дослідників Голодомору 1932-1933 рр. в Україні Дж.Мейса (1952-2004).

З огляду на унікальність архівних колекцій НаУКМА та науковий інтерес до них вітчизняних і зарубіжних дослідників розпочато створення страхового фонду та фонду користування документами наукового архіву з використанням технологій оцифрування. В той же час враховуючи той факт, що частина документів має пошкодження або втрачає текст, було прийнято рішення здійснювати оцифрування у два етапи. Протягом першого етапу планується оцифрувати всі документи зі всіх архівних фондів зі згасаючими текстами, а також документи, оригінали яких через пошкодження паперової основи не можуть видаватися користувачам. Протягом другого етапу передбачається здійснювати оцифрування найбільш запитуваних документів користувачами. Третій етап оцифрування архівних документів матиме більш системний характер, оскільки планується постійно виготовляти певний обсяг електронних копій для створення власне страхового фонду всього зібрання наукового архіву.

В свою чергу перший етап оцифрування архівної колекції НаУКМА має декілька напрямків. Першою групою архівних документів, які вже оцифровані, є документи факсимільного зв'язку. Найбільшу кількість таких документів містить архівна колекція О.Прицака. Більша частина цих документів є листи різних авторів і установ до О.Прицака, а також надіслані з листами відповідні документи, зокрема тексти статей та доповідей. Включення до архівних колекцій з початку 1990-х років документів факсимільного зв'язку і питання їх збереження спонукало автора статті винести обговорення цієї проблеми в середовищі фахівців.[2, с.387-389] Оскільки незважаючи на створення оптимальних кліматичних умов зберігання документів на паперовій основі, так звані «факси» з часом все ж втрачають текст і за умов відсутності на сьогоднішній день технології фізичного збереження таких факсів-документів, необхідно створювати їх електронні копії.

Другу групу документів наукового архіву, що були

Topical issues of archive, museum and library institutions in the light of actual needs of the information society

оцифровані, складають ранні праці О.Прицака, що з огляду на життєві обставини вченого, особливо періоду кінця 1930-1940-х рр., становлять значну історичну цінність. Збережені друковані ранні праці вченого є раритетними пам'ятками, оскільки здебільшого зберігаються в одиничних примірниках у вітчизняних і зарубіжних бібліотеках. З 16 надрукованих праць в 1937-1939 рр. львівського періоду відповідно до бібліографії праць вченого, складеної Л.Гайдою,[3, с.7-9] в архіві зберігається 15. Більшість статей збережена у вигляді газетних вирізок, рідше - цілої газети або ксерокопії.

До третьої групи оцифрованих архівних документів належать документи з різних архівних фондів, що походять з 1940-1950-х років. У більшості випадків це є листи і документи представників української еміграції. З огляду на фінансові проблеми української еміграції та якість виробництва паперу у Європі тих років, документи, що дійшли до нашого часу, є вкрай «вразливими» для використання, з пошкодженою і ламкою паперовою основою.

Таким чином, оцифрування документів наукового архіву НаУКМА дозволить одночасно вирішити дві нагальні проблеми в його діяльності: збереження оригіналів цінних архівних матеріалів та широкий доступ до історико-культурних джерел викладачів, дослідників, студентів університету, інших навчальних закладів та введення їх в науковий обіг і використання у науковій, викладацькій і навчальній роботі.

Список використаних джерел:

1. Ярошенко Т. Колекції діячів української діаспори у фондах Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія» // Особисті книжкові колекції та особові фонди діячів української діаспори в бібліотеках та архівах України : зб. матеріалів конф. / [уклад. : Н. Казакова, О. Мастіпан] ; НаУКМА, Нац. парлам. б-ка України. – К. : [б. в.], 2004. – С. 14–25; Ярошенко Т. Новітні інформаційні технології для науки та освіти: досвід роботи Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія» // Культура народів Причорномор'я. – 2003. – № 40. – С. 70–76.

2. Сидорчук Т.М. До питання збереження документів факсимільного зв'язку в архівних фондах (на матеріалах особистого архіву академіка Омеляна Прицака) // Тези доповідей VIII міжнародної науково-практичної конференції «Дослідження, реставрація та превентивна консервація музейних пам'яток. Сучасний стан. Перспективи розвитку». – К.: Національний науково-дослідний реставраційний центр України, 2011.— С. 387–389.

3. Hajda, Lubomyr A. The Bibliography of Omeljan Pritsak // Eucharisterion: Essays presented to Omeljan Pritsak on his Sixtieth Birthday by his Colleagues and Students. - Harvard Ukrainian Studies. – Vol. III-IV. – 1979-1980. – Part 1. – P.7-50.